

Hükümet yetkilileri, toplu sözleşmenin bağitlanması için bir adım dahi atmamıştı. 30 bin işçinin çalıştığı maden havzası 100 bin olup Ankara'ya adımılamaya başladığında takvim yaprakları 4 Ocak 1991'i gösteriyordu. İşte o gün, işçi sınıfı tarihine altın harflerle yazılan önemli bir gün olmuştu. Elleriinde ekmek torbaları, omuzlarında battaniye, dört gün boyunca "yağış-soğuk" demeden Ankara'yı yol belleyenler yazmıştı bu tarihi.

Mengen sonrası Deller Köprüsü'nde grayderlerden kurulu barikat ve dağlardaki askeri tertibat, Başkan Denizer'in geri dönüş kararı almasında ne boyutta gerekçe olmuştu? "Başkan seninle ölüme de gideriz" diye slogan atan madenciler, bu karar karşısında "her ne pahasına toplu sözleşme imzalsın da!" diye mi düşünmüşlerdi?

Esas önemli olan bu büyük mücadele ve sonrası! Resen emeklilik, üretim alanlarında daralma, özelleştirme... 18 yıl sonra gelinen nokta: işçi sayısı ve kömür üretiminde üçte iki oranında düşüş.

Havzada, ortalama yaşam yılının yarısından yukarısını sürenler bu süreci iyi anımsıyor ve çoğunluk süreçten önemli dersler çıkardığını söylüyor. "Rüş"ünü ispatlamamışlar ise "bihaber" olduklarını ifade ediyor.

Yönetmen Metin Kaya'nın "100 Bin Kişydiler" adlı "1990-91 Büyük Madenci Grevi ve Ankara Yürüyüşü'nü anlatan belgesel filmi, 18 yıl önce yaşananlardan "bihaber" olanlara önemli bir öğretiy sunuyor, dersler veriyor. Kendisi adına başkasını yetkili kılanların mutlaka izlemeleri gereken bir film!

BİR KİTAP BİR YAZAR

İngiliz Sömürsünün Gizli Kalmış Tarihi

Turhan DEMİRBAŞ
Maden Mühendisi

Doğu'da insanların yaşamı daha medeni, yaşanılır düzeyde iken, batıda hiçbir şey yoktu. İnsanlar yoksulluk ve sefalet içinde hayatlarını sürdürmeye çalışıyorlardı. Engizisyon etkisi altında hayat devam ediyordu. Hıristiyan dünyası haçlı seferleri sırasında doğudaki yaşamı görünce etkilenmeye başladı. Ne gibi bir yenilik bulduysa veya ne öğrendiyse, onu batıya taşımaya uğraştı. Haçlı seferleri sonunda; Kutsal şehir Kudüs'ten çıkarılan haçlılar, yollarında kumaş, halı, kilim ve çeşitli bitkiler, baharatlar götürdüler. Rönesans hareketlerine kadar Avrupa yine, din baskısı altında günlerini geçirdi.

Avrupa'nın doğusunda, Osmanlı talan düzenine dayalı ekonomisi yükselişte

iken; İngilizler siyasi birliklerini kurmak ve şehir devletten krallığa geçiş için uğraş içinde idiler.

Birkaç yüz yıl sonra Dünya'nın en büyük sömürgeci gücü olacak olan; Britanya Krallığının temellerini diğerlerinden farklı bir kral olan 8. Henry 16.yüzyılın ortalarında attı. Kral Henry 1491 yılında dünyaya geldi. 11 yaşında, İspanya Kralı Ferdinand'ın dul kızı Aragon'lu Catherine'le evlenmesine karar verildi. 18 yaşında hem kral oldu, hem de evlendi. 25 yaşına gelince Anne Boleyn adındaki bir kıza âşık oldu. Catherine'den boşanıp onunla evlenmek istiyordu. Batı Avrupadaki, diğer ülkeler gibi İngiltere'de Katolik'ti. Boşanma olayı ancak Papa izin verirse

olabiliyordu. Henry izin alamadı. Katolik İspanya'nın kralı bu boşanmaya karşı çıkıyordu. Kızı olan Kraliçe Catherine aracılığı ile İngiliz sarayında hüküm sürdürmek istedi ve Papa'ya baskı yaptı. Kral Henry İspanya'nın iç işlerine karışmasından rahatsızdı. Bir yıl önce, Protestan olan insanları idam eden, Martin Luther'in kitaplarını yaktıran ve Papa tarafından "Dinin Savunucusu" ilan edilen, ünvan verilen Kral Henry yeni bir mezhep olan Anglikanizm'i kurdu. Katı kuralları olan, Katolik mezhebiyle arasına mesafe koymuş oldu. İşin gözüken kısmı aşka dayansada, aslında İspanya ile İngiltere arasındaki kıyasıya çekişme, İngiliz reformlarını ateşleyen fitil oldu. Avrupa'da doğmakta olan Rönesans İngiltere'ye geldi. Reformist Kral Henry âşık olduğu Anne Boleyn ile gizlice evlendi. 7 Eylül 1533 yılında 1. Elizabeth doğdu. Açık tenli olduğu için, hayalet olduğu söylendi. Annesi kızını sakladı. Fakat annesi bazı suçlamalar yüzünden idam edildi. Elizabeth kurtuldu. Kral Henry sonradan Jane Seymour'la evlendi. Bir yıl sonra Jane Seymour, Prens Edward'ı doğururken öldü. Kral Henry 1543'te ölünce, Edward 9 yaşında tahta çıktı. 16 yaşında evlenmeden öldü. Kraliçe Catherine'nin kızı olan Mary kraliçe oldu. Elizabeth'en önce ilk kez bir kadın tahta oturmuş oldu. Mary'de çocuksuz olarak öldükten sonra 1. Elizabeth 17 Kasım 1558 tarihinde 25 yaşında tahta oturdu.

16.yüzyıl boyunca en güçlü Hıristiyan devleti İspanya idi. Osmanlı ise koca bir İmparatorluk'tu. Osmanlı siyaset gereği, Katolik İspanya'ya karşı, Protestan Hıristiyanları destekledi. İspanya kralı Filibe kraliçe Elizabeth ile evlenmek istedi ama olmadı. İspanya, İngiltere üzerindeki etkisi azalınca ve Protestanlık nüfus olarak arttıkça baskılar çoğaldı. Kraliçe Elizabeth'i zor günler bekliyordu. Kendisi ve ülkesi tehdit altındaydı. Osmanlı yar-

dım elini uzattı ve önce İngiliz ticareti desteklendi. 11 Eylül 1581 antlaşmasına göre, İngiliz gemileri Akdenizdeki Türk limanlarına rahatça girip ticaret yapabileceklerdi. İspanya, Osmanlı'yı karşısına almayı göze alamadı. Bu durum İngiltere ve Fransa'yı rahatlattı. 1588 yılında Osmanlı sayesinde güçlenen İngiliz donanması İspanya'yı yendi. Savaş sonunda, Protestanlık artık durdurulmaz oldu. 1. Elizabeth'in Osmanlı ile olan ilişkileri devam etti. 26 Şubat 1583'te ilk İngiliz elçisi Sir William Harborne İstanbul'a gelerek göreve başladı.

İngiliz Muhafazakâr toplumu; Kutsal Bakire ilan ettikleri ve hiç evlenmeyen Kraliçe Elizabeth, elçiyi İstanbul'a gönderirken politik faaliyetlerin yanısıra; Osmanlı'daki bazı ticari ve teknik olguları öğrenmesini ve İngiltere'ye getirmesini istiyordu. Bir bakıma kumaş, iplik ve dokuma sanayi casusu olarak gönderilmişti. Bu konular ve işlevler aşağıdaki gibi talimatlandırılmıştır.

- 1) Anadolu'da kumaşları maviye boyamakta kullanılan çivit (anile) ve fidanı İngiltere'ye getirilecek.
- 2) Bunun nasıl hazırlandığı ve karıştırıldığı öğrenilecek.
- 3) Anadolu'da boyacılıkta kullanılan bütün otlar bulunup, İngiltere'ye getirilecek.
- 4) Yaprakları, tohumları veya kabukları yahut odunu boyacılıkta kullanılan bütün ağaçların tohumu veya fidanı getirilecek.
- 5) Bu işte kullanılan bütün bitkiler ve çalılar İngiltere'ye getirilecek.
- 6) Boyacılıkta kullanılan bütün topraklar, madenler bunların bulunduğu yerde iyice incelenecek. İngiltere'de bu gibi yerlerin çabucak nasıl tanınacağı öğrenilecek.
- 7) Boyacılıkta kullanılan maddelerden başka, bir boyama sanatı da öğrenilecek.

8) Mısır'daki Muhaisira şehrinden İstanbul'a ve oradan da İngiltere'ye susam tohumu getirilecek. (Susam ticareti genellikle İskenderiye ile İstanbul arasında yapılır. Bunun için elde edilmesi kolaydır. Bu tohumdan yağ çıkarılır ve Muhaisire'da birçok fabrikalar bununla işler. Bu tohum İngiltere'de yetişecek olursa kumaş ticaretimize sınırsız yararlar sağlar. Bu kasaba Nil nehri üzerindedir. Venedik'e ve daha birçok İtalyan şehirlerine, Anvers'e susam oradan gelir.)

9) Anadolu'daki her çeşit kumaş ve bu kumaşların bütün üretim aşamaları incelenecek.

10) İngiltere'nin çıkarı için, başka kumaşlardan çok, Türkiye'ye İngiliz malı çuha satışının artırılmasına çalışılacak.

11) Yabancı boyaları ile boyanan kumaşlarımızdan çok, İngiliz boyalarıyla boyanan kumaşlarımızın satışına önem verilecek.

12) Cezayir ve Tunus için yapılan şapkalarımıza pazar aranacak. Çünkü halkımıza büyük kazanç sağlayabilir.

13) Norwich ipliğinin veya diğer ipliklerden dokunan çorapların satılmasına çalışılacak. Bu büyük bir ticaret halini alırsa yoksul halkımıza büyük kazanç sağlar. Bu yolla hem ürün, hem boya satışı artar. Birçok kişi iş bulur.

14) Yoksul halkımızın yararı için, safran satışı arttırılacak, geniş ölçüde satış bulunursa birçok kimselere iş çıkar.

Metin Erksan'ın adı geçen kitabında aktardığı 1583 tarihli yukarıda belge; Batı'nın bin yıl öncesine kadar, Doğu'nun gerisinde olduğunun kanıtıdır. Metin Erksan kitabına bu belgeyi Hamit Dereli'nin 1951 de yayınlanan "Kraliçe Elizabeth Devrinde Türkler ve İngilizler" adlı kitabından aktardığını belirtiyor. Hamit Dereli ise İngiliz Coğrafyacı Richard Hakluyd'un 8 ciltlik ça-

lışmasından aldığını öğrenmekteyiz, yani yukarıda 14 maddelik bu belge İngiliz arşivinden alınmadır.

METİN ERKSAN KİMDİR?

1 Ocak 1929 tarihinde Çanakkale'de doğdu. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümünü bitirdi. 1952 de 'Aşık Veysel'in Hayatı' adlı filmle sinemaya giren sanatçı; Yeşilçamın en ilginç ve incelenmesi gereken yönetmenlerinin başında gelir. 9 Dağın Efsanesi. Yılanların Öcü, Susuz Yaz gibi gerçekçi filmlerin yanısıra birçok ticari amaçlı fimler çekse de en ilginç filmleri tutku, umutsuz aşk, saplantı temalarının işlendiği Sevmek Zamanı, Ölmeyen Aşk, Kuyu'dur. Halit Refiğ ve Ertem Göreç le birlikte sürdürdüğü ULUSAL SİNEMA kavgası içerisinde; 'Kemal Tahirin yanında diğer yazarlar kesekağıdı kalır' sözü o dönem de ortalığı karıştırmıştır. 41 adet film yönetmiş, 28 adet senaryo yazmıştır. Baskısı yenilenmeyen 4 adet kitabı vardır.

Kaynak:

1) Metin Erksan (Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Avrupa Topluluğu Üyesi Olmak Hakkı ve İsteğinin Tarihsel Kaynakları)

2) Soner Yalçın; Siz Kimi Kandırıyorsunuz!

3) Metin Erksan (Türk-Avrupa Topluluğu İlişkileri)